

AZ OSZTRÁK—MAGYAR HADSEREG FELBOMLÁSA ÉS A MAGYAR POLGÁRI DEMOKRATIKUS FORRADALOM GYŐZELMÉNEK KATONAI VONATKOZÁSAI 1918-BAN*

Balázs József őrnagy

Az 1918. évi magyar polgári demokratikus forradalom győzelme és Ausztria-Magyarország első világháborúban elszenvedett veresége között rendkívül szoros, mély és sokrétű a kapcsolat. Mindkettő a monarchia számos megoldatlan problémával terhes társadalmának volt a produkuma; az egyiknek is, a másiknak is szükségszerűen be kellett következnie 1918 őszén. Más szóval: a monarchia hadseregének összeomlása az *adott* történelmi helyzetben, a *konkrét* gazdasági, társadalmi, politikai és katonai viszonyok *sajátos* összejátszása folytán, a háború végső kimenetelét *meghatározó állandó és befolyásoló ideiglenes* tényezők hatása alatt — elkerülhetetlen volt. Az arisztokratikus politikai vezetés fenntartására irányuló törekvés, a felemás társadalom konzerválásának igyekezete, a nemzetgazdaság teljes lezülése és a haderő legyengült állapota *objektíve* kergette összeomlásba a hadsereget. Az olyan szubjektív tényezők, mint a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmének hatása, a baloldali erők előretörése, a sajtó béke-kampánya, az antant hatalmak propagandahadjárata, s a német és az osztrák-magyar katonai ellentétek stb., szintén jelentősek voltak a fegyveres erő felbomlásában, de érvényesülésüket az objektív körülmények adta lehetőségek határozták meg.

Köteteket lehetne írni arról, hogy az 1920—30-as években kiadott emlékiratok, visszaemlékezések, ezredtörténetek, naplók, értekezések és propaganda füzetek szerzői — politikai és érzelmi beállítottságuktól függően — kiket miért tettek felelőssé a monarchia háborús vereségéért és összeomlásáért. Heves vita bontakozott ki a politikusok és a katonai vezetők között. A katonai vezetők például azt hányták a politikusok szemére, hogy a közjogi vitákban elmerülve teljesen figyelmen kívül hagyták a hátország lakosságának forrósodó hangulatát, semmit sem

* A magyar polgári demokratikus forradalom 40. évfordulója alkalmából a Magyar Tudományos Akadémia ünnepi ülészakán elhangzott előadás.

tettek a baloldali szocialista mozgalom leszerelésére és a »liberális sajtó« megfékezésére, sőt még az »alkotmányosság bástyáját«, a parlamentet is a destrukció fórumává változtatták. A politikusok viszont a hadsereg vezetőit okolták a történekekért, bírálták őket erélytelenségükért, tehetetlenségükért és tehetetlenségükért. „Azt hiszem, Lukachich ténnyel parancsnok úrnak, a Mária Terézia-rend lovagjának, talán mégsem a telefonkagylóhoz, hanem kardjához kellett volna nyúlni — mondja többek között maró gúnnyal Kristóffy. — A telefonhoz ráért volna nyúlni akkor is, midőn ezt a »forradalmosdit« már elfojtotta.”¹

A huszonöt esztendő ellenforradalmi rendszer történetírása tagadta, hogy az úgynevezett ószirózsás forradalom győzelme, valamint a »császári és királyi« haderő összeroppanása a vajúdjó társadalom belső fluktuációjának lett volna az objektív következménye. Az ezernyi kölcsönhatás egyikét-másikat összefüggéseiből kiragadva, szubjektív tényezőket perdöntőnek tekintve azt hangoztatta, hogy a monarchia *csak* azért szenvedett vereséget az első világháborúban, mert a pacifista propagandával »megfertőzött« „hinterland” hátba támadta a még harcoló hadsereget, s a »Károlyi-rezsim« is *csak* azért kerülhetett hatalomra, mert a fegyveres erő a bolsevisták agitációja nyomán — mind a fronton, mind a hátszországban — elveszítette erélyét »a rend«, »a haza« ellenségeivel szemben. Eme álláspont tarthatatlanságára tapintott rá — egyébként helyesen — még az ellenforradalommal megbékélő »liberális burzsoázia« ismert személyisége, Supka Géza is 1924-ben, mondván: „Hihetetlen rövidlátással folyvást a *következményekben keressük az indokokat.*”² De még Kristóffy József, a dualista monarchia leglelkesebb híve se látott okozati összefüggést a magyar polgári demokratikus forradalom és a monarchia „közvetlen” összeomlása között.³

A fasiszta magyar hadtörténetírás — néhány elejtett és elrejtett beismerő vallomástól eltekintve — lépten-nyomon arról akarta meggyőzni a hazai közvéleményt és az egész világot, hogy az osztrák-magyar haderő mindvégig „teljes fegyelemben becsülettel kitartott”, „a hadsereg teljesítette kötelességét”, — s ha a király nem bocsátja ki emlékezetes kiáltványát és a polgári demokratikus forradalom kormánya nem rendeli el a magyar csapatok azonnali fegyverletételét, méltányos fegyverszünettel lehetett volna a négy évig tartó háborút befejezni.

Végleg elhervadtak a központi hatalmak győzelmi reményei, amikor a német hadsereg — az antant általános ellentámadásának nyomása alatt — visszavonulni kényszerült, Bulgária és Törökország pedig fegyverszünetet kért. Ezt megelőzően az osztrák-magyar haderő piavei offenzívája fulladt kudarcba. Tehát minden kétséget kizáróan bebizonyosodott, hogy Németország és Ausztria-Magyarország képtelen fegyveresen kierőszakolni a fegyverszünetet, illetve a békét. A vezetők ezért »új stratégiát« dolgoztak ki, aminek az volt a lényege, hogy a fegyveres

¹ Kristóffy J.: Magyarország kálváriája, az összeomlás útja. Bp. 1927., 760—761. old.

² Supka G.: A nagy dráma. Miskolc 1924., 4. old. (Kiemelés tőlem. B. J.)

³ Kristóffy J.: i. m. 755. old.

erők együttartásával illúziót keltenek a hadsereg intaktságáról, s ezzel tüntetve, a diplomácia eszközeivel csikarják ki ellenfeleiktől az igazságos békét. Az igazságos béke fogalma alatt területi sérthetlenséget értettek. De azért is meg akarták őrizni a hadsereg épségét, hogy rendelkezésükre álljon olyan erő a fegyverszünet megkötése után, amivel majd helyreállíthatják és megszilárdíthatják a hátszág rendjét.⁴

E valóban tetszetős tervnek csupán az volt a gyengéje, hogy elkésett és nélkülözötte a megvalósítás reális előfeltételeit. Egyrészt: a monarchia ténylegesen katonai vereség előtt állott, a hadsereg összeomlását »erős kézzel« sem, »alkotmányfoltozgatással« sem lehetett már megakadályozni. Másrészt: a nyugati szövetséges hatalmak — elvitatlan katonai győzelmük küszöbén — hallani sem akartak megegyezési békéről, — a döntőbíró szerepében — ők akarták Európa új rendjét kialakítani. Minden jel arra mutatott, hogy Ausztria-Magyarország — Németországgal együtt — akkor is vereséget szenved, ha történetesen nem hirdetik ki a császári manifesztumot, s a polgári demokratikus forradalom kormánya nem rendeli azonnal haza a magyar csapatokat a hadszínterekről.

Ismeretes, hogy a monarchia hadereje valóban hihetetlen gyorsan, szinte órák alatt esett szét 1918 október utolsó napjaiban. Olyan eset azonban még soha sem fordult elő a történelemben, hogy az a *had-sereg*, amely egységes a háború céljaiban, s amelyet töretlen győzelmi akarat ösztönöz újabb sikerek elérésére, *csak úgy*, máról-holnapra *össze-omoljon* és »hadat üzenjen a háborúnak«. Hogy az osztrák-magyar hadsereg mégis napok alatt tört össze és vált alkalmatlanná hadműveletek és karhatalmi feladatok végrehajtására, az nyilvánvalóan csak azért következhetett be, mert a csapatok előzőleg már átestek egy pontosan nyomon követhető, megmagyarázható, huzamosabb időn át tartó *bomlási folyamaton*, amit végül sem kurtavassal, sem kikötéssel, sem más fenyegetéssel, de még császári manifesztummal se lehetett megállítani.

Bár még nem eléggé tisztázott az a kérdés, hogy pontosan mikor és miképpen kezdődött a monarchia hadseregének szóbanforgó bomlási folyamata, mikor és milyen formában következett be az első figyelemre méltó törés a haderő erkölcsi-politikai állapotában, annyit azonban biztosan tudunk, hogy a katonák egy része már 1916-ban elítélte a háborút s vele együtt az uralkodó osztályok nemzetellenes politikáját is. Egyesek szerint például „a *politikailag megbízhatatlan* legénység felosztására a jó, megbízható ezredekbe különösen 1916 ősze óta volt szükség”.⁵ A hadműveleti területeken alkalmazott seregtesteknél fogatosított büntetések fölött eltekintve, a magyarországi mögöttes területek illetékes hadosztály- és dandárbíróságainak 1917. évi ügyforgalmáról szerkesztett kimutatásból is világosan kiderül, hogy a hadsereg »vas«-fegyelme már 1916—17-ben erősen meglazult. Az említett bírósá-

⁴ Arz A.: 1914—1918., a központi monarchiák harca és összeomlása. Bp. 1942., 177. old.

⁵ Suhay I.: Az osztrák-magyar monarchia hadereje a világháborúban. (Tanulmány.) Magyar Katonai Közlöny 1925., 275—276. old. (Kiemelés tőlem. B. J.)

goknak összesen 25 360 bűnesetben kellett eljárniuk 1917-ben. Ezek egy része (5833) még az előző esztendőben maradt függőben, másik része (19 527) az 1917-es év »növedéke« volt. Az eredmény: 4534 ítélet; 9697 esetben pedig „más módon nyert befejezést” a bűncselekmény elbírálása. 11 129 ügy elintézése ismét függőben maradt.⁶

Bizonyos, hogy már 1914-ben is akadtak a harctérre induló katonák között olyanok, akik felismerték, hogy a háborút népszerűsítő hazafias jelszavak a dolgozó tömegek érdekeivel ellentétes imperialista törekvéseket lepleznek. Például, amikor a Népszava 1914 őszén dicsőítette a háborút, nagyon sok munkás küldte vissza a lapot a kiadóba, ezzel is tüntetve a háború ellen. Ilyen katonák azonban akkor még nagyon kevesen voltak, elenyésző számuk elveszett a milliós hadsereg rengetegében. A lakosság túlnyomó többsége még nem ismerte fel a háború imperialista jellegét 1914-ben. A »megállj, megállj kutya Szerbia, nem lesz tiéd soha Bosznia« szövegű, nacionalista dallal menetelő magyar bakák bizony elhitték kezdetben, hogy „Szerbia miatt tört ki a háború, mely kezét a monarchia részei után nyújtotta ki”.⁷ Hogyne hitték volna el, amikor a szociáldemokrata pártvezérek is fennen hirdették, hogy „jobb ügyért, nagyobb történelmi eszméért nem folyt nemes és drága vér, mint amilyenért most ömlik a lengyel és galíciai harcmezőkön”.⁸ Sőt, a monarchia kezdeti sikerein felbuzdulva így kiáltott fel a Népszava: „Hol a forrása ennek a hősiességnek?... Bátran és önérzetesen mondhatjuk: a sajtó és pedig a szociáldemokrata sajtó.”⁹

Még azt is elhitték a katonák, hogy mire lehullnak ősszel a fa-levelek, mindannyian otthon lesznek.

Ahogy azonban teltek a hónapok, múltak az évek, s az esztelen vérontásnak, meg az anyagi javak mérhetetlen pusztulásának mégsem akart vége szakadni, a lakosság hangulata mindinkább a háború és az uralkodó osztályok ellen fordult.

A hátország hírei eljutottak a frontra is. Hiába vetették szigorú cenzúra alá a személyi állomány levelezését, mégis mindenki tudta: miként tengeti nyomorúságos életét otthon a család, hogyan megy tönkre gazdaságuk, vész el ingóságuk a viruló spekuláció következtében, s kik azok, akiknek — jó pénzért vagy »ügyességük« révén — sikerült kivonniuk magukat az arcvonalszolgálat alól. A hátország már nem hősiességre buzdította a katonákat.

Köztudomású, hogy a gépi korszak háborúiban már nemcsak a hadműveletek előkészítésének és megindulásának az időszakában hárulnak igen fontos feladatok a hátországra, hanem annak a háború egész időtartama alatt teljesíteni kell hivatását: »táplálnia« kell a frontot élelemmel, felszereléssel, katonával és eszmékkel. A társadalom ma már közvetlenül érintett a háború megvívásában, s napjainkban már sokkalta szorosabb és érzékenyebb a hadműveleti területek és a mö-

⁶ HIL., HM iratai 410. cs., 188480/15—a. 1918. III. 18.

⁷ Rubint D.: Az összeomlás 1918. Bp. 1922., 127. old.

⁸ Népszava 1914. VIII. 31.

⁹ Népszava 1914. IX. 9.

göttes országrészek között a kapcsolat, mint az első világháború előtt bármikor. Az általános hadkötelezettség bevezetésével s a hadkiegészítés kiszélesített rendszerével létrehozott tömeghadseregekben — lényegileg — maga a társadalom öltözik uniformisba. Amilyen a társadalom, olyan a hadsereg; amilyen eszmékkel él a felnőtt lakosság, olyan eszmék vernek gyökeret a hadseregben is. Hogy mennyire szilárd a társadalom a kirobbant háborúban, az attól függ, hogy miként éltek az emberek a háború előtt, élnek a háború alatt, és megítélésük szerint van-e értelme a nélkülözésnek, vajon a nehézségek, veszteségek és pillanatnyi kudarcok elkerülhetetlen velejárói-e az igazság kiharcolásának, nem csak eleve értelmetlen áldozatok, még akkor is, ha egyesek hazafias jelszavakkal akarják »törvényesíteni« azokat.

Mivel a hadsereg vezetői szűk látókörűek voltak a világháború *mechanizmusának* a megítélésében, csak részben ismerték fel, hogy az első világháború új korszakot nyitott a hadviselés történetében. A modern hadviselés jelenségeiben *csak formákat és nem lényegét* láttak. A Horthy-korszak hadtörténetírása is csak annyit ismert fel mindebből, hogy a hátország nyomora, a harcoló csapatok nélkülözése csupán alárendelt szerepet játszott a haderő széthullásában, és a monarchia vereségében. Ahogy Lukachich Géza mondja könyvében: „az összeomlást emberi hibáktól teljesen független tényezők is okozták.”¹⁰

De nem állja meg helyét az a nézet sem, hogy „a katonakerékségek teli gyomorral épülnek”. („Die Tugenden des Soldaten bauen sich über einem wohlgefüllten Magen auf.”)¹¹ A győzelem kivívásának egyik szubjektív, de igen fontos előfeltétele, hogy a hátország is, a hadsereg is akarjon győzni; legyen meggyőződve arról, hogy igaz ügy szolgálatában nélkülöz, ontja vérének és kockáztatja életét, s a jövőt tekintve — érdeke a háború megnyerése. Ilyen tudattal azonban csak az a társadalom képes felvértetni katonáit, amely haladó s melynek életét a dolgozó néptömegek igénye, törekvése határozza meg. Következésképpen: az igazságos háborúban a hátország lakossága teljesítőképességének legvégső határán is mindent elkövet a front kiszolgálásáért, s a hadsereget is csak legyőzni lehet, de felbomlasztani nem. Mivel az első világháború imperialista célokért robbant ki és semmi haszna sem volt belőle a dolgozó népnek, nem csoda, hogy hamarosan fásultság vett erőt a monarchia katonáin, meglazult a fegyelem és mind többen vonták ki magukat az arcvonalszolgálat alól, sőt egyes helyeken már 1917 végén fellázadtak a katonák.

1917 decemberében a tescheni 31. lövészezred legénysége kézigránáttokkal támadta meg a tiszteket. Fiumében a 34. lövészezred lázadt fel.

Azzal, hogy a német hadseregnek sikerült kivédenie az angol-francia haderők 1917 júliusában megindított ellentámadását, hogy a monarchia csapatai a Piave mögé szorították vissza az olaszokat, a

¹⁰ Lukachich G.: Magyarország megcsönkítésének okai. Bp. (1932), 9. old.

¹¹ E. Horsetzky: Die vier letzten Kriegswochen, Wien und Leipzig 1920., 27. old.

Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmével pedig Oroszország is kiesett az ellenfelek sorából, csak némileg és csak látszólag javult meg a központi hatalmak helyzete. A hadszíntereken elért taktikai sikerek csak elodázní tudták a katasztrófa mielőbbi bekövetkezését, de gyökeres fordulatot a háború menetében nem eredményezhettek, mivel a központi hatalmak erőforrásai érezhetően kimerülőben voltak. A hátság egyre kevesebb élelemmel, ruházattal, fegyverrel, lőszerrel, harc-
eszközzel és katonával táplálta a frontot. Lukachich szerint „az ember-
anyagban beállott hiányra való tekintettel már 1917. év végén kellett volna a háborút befejezni”.¹² Ezzel szemben a nyugati szövetséges hat-
almak havonta több százezer katonával frissítették fel haderejüket, s 1918 elején már hét amerikai hadosztály állomásozott Nyugat-Euró-
pában.

A központi hatalmak ismét »vagy-vagy« álláspontra helyezkedtek. A német haderő 1918 márciusában még egyszer és utoljára támadásba lendült, hogy megkísérelje az angol—francia arcvonal áttörését. Az offenzíva azonban nem érte el célját, júliusban befulladt. A német had-
vezetőség kérésére 1918. június 15-én az osztrák-magyar hadsereg is megtámadta a Piave mentén védelemre berendezkedett olasz—francia—
angol csapatokat. De ez a támadás sem sikerült.

Ezt megelőzően, már 1918 első felében napirenden voltak azok a zendülések, amelyek azután nagy gondot okoztak a hadsereg főparancs-
nokság (AOK) számára. Előfordult, hogy a katonák agyonlőtték tiszt-
jeiket, majd a hegyekbe, erdőségekbe menekültek és ott védelemre
rendezkedtek be. 1918. január 30-án a 305. honvéd gyalogezred pót-
zászlóaljánál (Sajóecseg), február 1-én a tengeri flottánál (Cattaro),
február 11-én a 22. gyalogezrednél (Mostar) és a 36. lővészerezdnél
(Zelenica), február 14-én pedig az 53. gyalogezrednél (Trebinje) lázadt
fel a legénység. Erre fel ismét felhatalmazták a csapatparancsnokokat,
hogy alkalmazhatják a kikötést és a kurtavasat, amit 1917 március
2-án, illetve 1917. április 9-én tiltottak el. Március—áprilisban nem is
történt különösebb esemény. Úgy látszott, hogy a rendi fenytések újbóli
bevezetésével, s azzal, hogy a rögtönítélő bíróságok ítéleteit megint nem
kellett megerősítés végett felterjeszteni a hadsereg főparancsnoksághoz,
sikerült »jobb belátásra bírni« a katonákat. Mindezek ellenére májusban
még hevesebben robbantak ki a katonák zendülései. Május 12-én a
80. gyalogezred (Rimaszombat), 13-án a 17. gyalogezred (Judenburg),
20-án a 6. gyalogezred (Pécs) és az 58. gyalogezred (Lublin), 21-én a
21. lővészerezd, 24-én a 97. gyalogezred (Radkersburg), 25-én a 16.
lővészerezd (Krakkó), június 4-én a 70. gyalogezred (Kragujevac) le-
génysége lázadt fel.

1918 februárjában — becslések szerint — mintegy 50 000 katoná-
szökevény bujkált a fővárosban és környékén. Gyakran már a menet-
századokból megszöktek a katonák. Még többen: hazajöttek szabad-
ságra s »elfelejtettek« visszatérni a frontra. „Hónapokon át »keresték«
az ezredüket. Ide-oda utaztak a monarchiában, de soha nem oda, ahol

¹² Lukachich: i. m. 11. old.

ezredüket tudták.”¹³ A karánsebesi járás fősolgabírója is arról tett jelentést felettes szerveinek, hogy „sok katonaszökevény bujkál otthon... nagy részét nagy fáradtsággal a csendőrség már bekísérte, de újból megszöktek a katonaságtól”.¹⁴ 1918 májusában — hanyag viselkedés és tisztelgés elmulasztása miatt 3917, tiltott dohányárusítás miatt 689, ittasság és verekedés miatt 600, különféle kihágás miatt 1177, kimaradás és szabadságtúllépés miatt 3532, szabadságos és egyéb okmányok hamisítása miatt 5535, szökés és önkényes eltávozás miatt 4132 katonai személy ellen indítottak fegyelmi és bírósági eljárást.¹⁵

A háborúellenes katonamozgalmak azért voltak jelentősek, mert akarva-akaratlan közelebb hozták a háború végét. Amíg azonban a szökevények stb. — a maguk módján: passzív formában — szintén a monarchia fegyveres erejének ütőképességét csökkentették, a lázadások már *iskolái* voltak a háborúellenes elemek szerveződésének és egységes fellépésének. Hogy 1918 első felében nem lettek komolyabb következményei a monarchiaszerte kirobbant zendüléseknek, annak az volt az oka, hogy a lázadások egymástól elszigetelten robbantak ki, s kizárólag a mögöttes területeken állomásozó menetalakulatokra terjedtek ki, hiányzott a közvetlen kapcsolat a fronttal; továbbá, az engedelmességet megtagadó legénység akkor még nem tűzött ki magának messzebb menő politikai programot, egyelőre megelégedett azzal, hogy kivonja magát az arcvonalak alól. Számítani lehetett azonban arra, hogy az arcvonalak első állásaiban harcoló csapatoknál is hamarosan napirenden lesznek a zendülések.

A kudarcba fulladt piavei offenzíva, amely tetemes anyagi és 150 000 fős emberveszteséget követelt, azután végleg lehangolta a hadsereg személyi állományát. Senki sem bízott már a vezetésben, az előjárók bírálgatása a katonák és tisztek beszélgetésének állandó témája lett.

A hadsereg elkeseredésében nagy szerepet játszott az elégtelen élelmezés is.

1917 decemberében a Bukovinában állásban levő 63. hadosztálytól 240 harcost kellett kórházba szállítani és több száz katonát szabadsággolni, mert az éhezés miatt teljesen legyengültek. Sőt, tizenegy katona elhunyt a alkalmával elrendelt boncolásnál éhhalált állapítottak meg — hivatalosan — az orvosok.¹⁶ 1918 januárjában történt, hogy a katonák éjszaka kiásták a földből és nyersen megették azt a burgonyát, amit előzőleg — felsőbb parancsra — vetettek el.¹⁷ „1918 február havában *ismét* éhínség következett be”, „az élelmezési helyzet 1918 március hóban úgy alakult, hogy a hadsereg létszámát élelmezni *lehetetlen* volt”, „az éhínség 1918 május hóban a *legnagyobb fokra* hágott”, „*július és augusztus az éhezés hónapjai voltak*” — olvashatjuk az egyes

¹³ Uo. 23. old.

¹⁴ HIL, HM. iratai. 410. cs., 207660/15-a.—1918. III. 28.

¹⁵ Lukachich: i. m. 29—30. old.

¹⁶ Uo. 12. old.

¹⁷ Uo. 13. old.

hadtörténeti munkákban.¹⁸ Egyszóval — a hadsereg egész éven át éhezett.

Többek között 2275 tonna liszt és 1300 tonna hús volt az osztrák-magyar hadsereg napi élelmiszerszükséglete a hadtáp szabályzatok előírásai szerint a világháború utolsó esztendejében. Tudjuk azonban, hogy a központi hadtáp szervek 1917. augusztus 1-től 1918. július 31-ig mindössze csak 508 420 tonna lisztet szállítottak le, 321 955 tonnával kevesebbet a szükségletnél. Tehát a katonák az illetményes lisztmennyiség felénél csak valamivel kaptak többet naponta. Még siralmasabb volt a helyzet a húsellátás terén, minthogy a személyi állománynak a fejadag negyedrésszével kellett beérnie.

Feketekávépótlék, „kulimász-szerű” gyümölcsíz, szárított zöldséglevés, szárított káposztafőzelék, kevés „pelyvás” kenyér, „kukoricagyurma”, — ritkán — lóhús; ez volt a reggeli-ebéd-vacsora, hacsak nem akadt el valahol az utánpótlás. A katonák átlagos testsúlya 50 kilogrammra csökkent.

Súlyosította az ellátás nehézségeit az élelmiszerekkel való tervszerűtlen és gondatlan gazdálkodás. Az arcvonalak lényegesen kevesebb ételmezt kaptak annál, amennyit egyébként kaphattak volna. Különösen azok az egységek éltek mostoha körülmények között, amelyek úttól és vasúttól távol, járhatatlan terepen építették ki védelmi állásaikat. Ezek a csapatok még a rendkívül kevés ételmezt is rendszertelenül kapták. De a háttérország helyőrségeiben sem volt sokkal kedvezőbb a helyzet. Például a budapesti karhatalom katonái, — akiket az uralkodó osztályok a forradalom ellen szerettek volna felhasználni 1918 októberében —, legtöbbször csak akkor laktak jól, ha hozzátartozóiktól csomagot kaptak, s ha a zsoldból valamit tudtak vásárolni a városban. Gyakran megtörtént, hogy a hadtáp olyan ételmezt utalt ki a karhatalom részére, ami már élvezhetetlen volt, s így az érintetlenül került a laktanya szeméttgyűjtőjébe.

A felsőbb katonaiigazgatás, arra hivatkozva, hogy elsősorban a frontot kell ellátni étellel, jóformán minden ehétőt elszállított a háttérországból. Így azután tetemes mennyiségű élelmiszer halmozódott fel a magasabb egységek hadtáp-körleteiben, ami végül vagy megsemmisült, vagy a helyi lakosság birtokába jutott a visszavonulás alkalmával.

Elképesztően siralmas állapotok uralkodtak a ruházat terén is. Nemcsak kevés volt a fehérnemű, a felsőruha, a bakancs, a köpeny stb., hanem rendkívül silány is. „A legutóbbi hadműveletek alkalmával... a cipők... már rövid használat után teljesen hasznavehetetlenekké váltak” — állapította meg például az egyik hadosztály parancsnoka.¹⁹ Továbbá, jellemző volt a hadsereg ruházati viszonyaira az is, hogy a harcosok nyáron, rekkenő hőség idején posztóruhában, télen viszont sokszor köpeny nélkül látták el a nehéz szolgálatot. Sréter István (volt honvédelmi miniszter) írja könyvében, hogy a legénység

¹⁸ Kiemelés tölem. (B. J.)

¹⁹ HIL., I. vh. iratai, 1490. cs., 64. h. gy. ho. 221. sz. pcs. 1918. VIII. 19.

mezítelen testét rongyos csalánszövet ruha fedte, s amikor leléptette a vele beszélő bakákat, azok hátrafelé lépdelve távoztak, mint a rák, nehogy mezítelenségüket mutogassák előljárójuknak.²⁰ A losonci 16-os tüzéreknél csak a fele legénységnek volt használható lábbelije. A tüzéreknek tehát mindig csak a fele lehetett szolgálatban, s a szolgálatváltás rendjéhez hozzátartozott a lábbelicseré is.²¹ Az 1918-ban megrendelt 1 000 000 zubbony, 1 500 000 nadrág, 1 260 000 köpeny leszállítása csak az év végén, illetve 1919 tavaszán volt várható.²²

Dörgedelmes parancsok szóltak arról, hogy a harcosok figyelemre se méltatják a ruházati és felszerelési anyagok megóvására felszólító utasításokat, sőt, „az emberek ahelyett, hogy a ruhájukon és felszerelésükön mutatkozó kisebb hiányokat kijavítanák, azokat széttépik és szétvágják, hogy újakat kapjanak” (?).²³

Hiába terjesztették fel az egységparancsnokok anyagi igényléseiket a dandár- és hadosztályparancsnokságokhoz, azok meg tovább, — a legtöbb esetben elutasító volt a válasz: nincs. Szerencsés volt az a hadosztály, amelyik a júniusra igényelt cikkek egy részét augusztusban megkapta.

Arra vonatkozóan, hogy amíg a monarchiára nézve végzetes napok be nem következtek, mennyire nem tulajdonítottak nagyobb jelentőséget az élelmezési nehézségeknek, jellemző Boroevic hadseregcsoportparancsnok megjegyzése. Szerinte „neki, mint hadvezérnek, joga van a tisztek és -a legénység élete felett rendelkezni, akár úgy, hogy követeli tőlük, hogy életüket a hazáért feláldozzák, akár úgy, hogy éhhalált szenvedjenek”.²⁴

A harci kedv teljes hiányát mutatta, hogy amikor a 64. honvéd gyaloghadosztály kiképző csoportjánál felszólították a felsorakozott harcosokat: ki hajlandó a rohamzászlóaljból szolgálni, — „néma csend” volt a válasz.²⁵ Mind több és több fiatalnak (18 évesnek) és öreg népfelkelőnek kellett magára öltenie a csukaszürke mundért. És nyilvánvalóan nem lelkesedtek a háború olyan befejezéséért, ahogyan azt a magyar uralkodó osztályok szerették volna, azok a katonák sem, akiket szökésért vagy másért a honvéd bíróságok elítéltek, de a büntetés végrehajtását felfüggesztették a háború befejezéséig, mivel a lövészárkokban még reájuk is szükség volt.

Békét óhajtott mindenki. Egyre többen gondoltak arra, hogy tenni kellene valamit. Egyesek politikai meggyőződésből, mások ösztönösen tették azt, amit cselekedtek, de ami objektíve közelebb hozta a háború végét és egyengette a forradalom útját. Augusztusban kb. 100 000-re emelkedett a katonaszökevények száma. 1918 szeptemberében a Hadügyminisztérium abban állapodott meg az Igazságügyi

²⁰ Sréter I.: Összeomlás az albán arcvonalon. Bp. 1924., 20. old.

²¹ Lenkei L.: Losonci tüzérek a világháborúban. Bp. 1937., 89. old.

²² Rubint: i. m. 114—115. old.

²³ HIL., I. vh. iratai, 1490. cs., 64. h. gy. ho. 226. sz. pcs. 1918. VIII. 25.

²⁴ Rubint: i. m. 119. old.

²⁵ Sznitsák B.: A Piavetől—Nagyrécséig. (Tanulmány.) Magyar Katonai Közlöny 1920., 137. old.

Minsztériummal, hogy az illavai fegyintézetben „kizárólag” a honvéd bíróságok által elítélteket helyezik el.²⁶

Szeptemberben már nemcsak egyes katonák, altisztek, sőt tisztek szöktek át az ellenséghez, hanem kisebb alegységek (szakaszok) is eltűntek éjszakánként. Október 1-én például azért tartóztattak le és ítéltek halálra egy szakaszvezetőt és két őrzetőt a 313. honvéd gyalogezrednél, mert arra szervezték a legénységet, hogy este 10—11 óra között, a megbeszélrt rakétajelre, elhagyják állásaikat és átpártolnak az ellenséghez.²⁷ Október 21-én a 13. ulánus-ezred, a 27. népfelkelő gyalogezred, a bánáti 3. vadászzászlóalj és a 41. gyalogezred egyik zászlóalja tagadta meg az engedelmséget, s nem ment állásba.

E néhány eset is elég szemléltetően mutatja, hogy — az ellenforradalmi hadtörténetírás állításával ellentétben — már október 24-én, az olaszok támadásakor sem volt intakt a monarchia hadserege.

A vezetés teljesen tehetetlen volt a hadsereg felbomlásával szemben. A 26. hadtest parancsnoka, Horsetzky gyalogsági tábornok írja könyvében, hogy az október végén hirtelen kirobbant lázadások különösen meglepték a parancsnokokat és a törzseket.²⁸ Mint láttuk, kezdetben, a fegyelem meglazulásának első jelei láttán, a parancsnokok a szabályzatokban törvényesített kegyetlenséggel torolták meg a rendbontást, a szolgálat hanyag ellátását. Amikor azonban azt kellett tapasztalniuk, hogy a példát statuáló fenytések egyáltalán nem félemlítik meg a személyi állományt, sőt, még a hátország is védelmébe veszi a bűnösöket, az első vonalakban pedig mind több harcosra volt szükség, mind nehezebben lehetett már az élő erőben bekövetkezett hiányokat pótolni, — enyhítettek a fegyelmi fenytő hatalom és a katonai igazságszolgáltatás szigorán. 1918 első felében, amikor egymás után robbantak ki a katonalázadások, ismét az erős kéz politikáját akarták érvényesíteni a hadseregben. A front egyes helyein büntető-zászlóaljakat szerveztek a bolsevizmus elterjedésének megakadályozása végett.²⁹ Mivel eszmeileg semmi olyan újat nem tudtak produkálni, ami a hadsereg előtt szimpatikus lett volna, a régi jelszavak pedig elveszítették varázsukat, 1918 októberében már azt sem tudták a parancsnokok, hogy mit is csináljanak. Hol elrendelték a levelek cenzúráját, hol megszüntették.

Fásultak voltak a tisztek is. A javarészt tartalékos tiszteket a háborúnál jobban érdekelte az ország belső átalakulása, hisz életsorsuk függött tőle. A hivatásos tiszteket meg az nyugtalanította, hogy az új nemzeti államoknak vajon lesznek-e hadseregeik, s ha igen, alkalmazni fogják-e őket, akik éveken át a császárt szolgálták.

A világháború utolsó heteiben új módszerrel kísérleteztek a parancsnokok: mindenütt és minden fokon oktatták a legénységet. Meg kellett például magyarázni a legénységnek, hogy az élelmicikkek-

²⁶ HIL., HM. iratai., 410. cs., 401604/15—b.—1918. IX. 8.

²⁷ HIL., I. vh. iratai., 1940. cs., 64. h. gy. ho. 277. sz. pcs. 1918. X. 20.

²⁸ Horsetzky: i. m. 24. old.

²⁹ Uo. 22. old.

kel nagyon takarékoskodjanak. Hogy miért? „Nyomós okokból kifolyólag, melynek tárgyalása ide [a katonákra] nem tartozik” (!).³⁰ Továbbá: „oktatandó”, hogy „a mögöttes országban a lakosságnak távolról sem áll annyi és ily élelmi cikk rendelkezésére” (!).³¹ Hogy használt-e valamit a legénység megdolgozásának ez a módszere, arra vonatkozóan Hornhaber tábornok fejtette ki véleményét, mondván: „Kioktatás és rábeszélés csak csekély eredménnyel jár”.³²

1918 októberében már senki sem bízott a vezetés okosságában és őszinteségében. A legénység inkább hallgatott — a fasiszta történetírók által minduntalan megrágalmazott — „agitátorokra”, mint a tisztekre. Azok a dolgozó tömegek vágyáról: a békéről, a nagyobb darab kenyérről, az emberi jogokról beszéltek, — parancsnokaik pedig továbbra is kitarásra buzdították őket, noha csak a vak nem látta, hogy a monarchia a világháborút elveszítette.

Az agitátorok nagy tömege azokból az egyszerű katonákból és haladó gondolkodású tisztekből regrutálódott, akik felismerték a háború igazi mozgató rugóit és a háborúból kivezető helyes utat. Elmondták például, hogy az oroszok megölték a cárt, elkergették a burzsujokat, a munkások vették kezükbe a hatalmat s a maguk részéről be is fejezték a háborút. Ha szervezett, hivatásos forradalmárok akadtak közöttük, azok vagy a Szociáldemokrata Párt balszárnyához tartoztak, vagy az antimilitaristák soraiból kerültek ki. Szervezkedésük a munkásosztály forradalmi élcsapatának, a Kommunisták Magyarországi Pártjának hiányában meglehetősen lassan haladt. Ez a magyarázata annak, hogy nem tudtak olyan eredményeket elérni, amilyeneket különben, éppen a tömegek balratolódása következtében, elérhettek volna. Lukachich 1918. június 9-i parancsa például arra hívta fel az egységparancsnokok figyelmét, hogy „vett jelentés szerint állítólag Török-bálinton elhelyezett cs. és kir. 52. gy. e. orosz fogságból visszatért és bolsevik eszmékkel átítatott emberei egész Budapestre kiterjedő összeesküvést szőttek”.³³ Nem történt azonban semmi.

A központi hatalmak katonai összeomlása, veresége elkerülhetetlen volt. A német hadsereg egyetlen védelmi vonalban sem tudott megkapaszkodni augusztus 8-a óta. A zászlóaljok létszáma felére csökkent, a csapatok hadianyaggal való ellátása mind nagyobb nehézségekbe ütközött. Az újonnan bevetett csapatokat a visszavonulók „sztrájtörők”-nek nevezték. II. Vilmos német császár — közvetlenül az augusztus 8-i csatavesztés után — azt írta Ludendorffnak, hogy a központi hatalmak az első világháborút nem nyerhetik meg. Ezek után könnyen elképzelhető, hogy mit várhattak a monarchia vezetői a jövőtől, amikor „Ausztria-Magyarország reménye a Piave-menti első csata után már csak a német támadásban volt”.³⁴ Különösen azok után,

³⁰ HIL., I. vh. iratai, 729. cs., 24. hdt. op. 1211/14. sz.

³¹ HIL., II. vh. iratai 729. cs., 20. h. gy. ho. Res. 72/H—1918. IX. 1.

³² Szende Z.: A magyar katasztrófa 1918/19., Bp. 1933. 33. old.

³³ Supka: I. m. 253. old.

³⁴ Czékus L.: Az 1914—18. évi világháború összefoglaló történelme. Bp. 1930., 468. old.

hogy a központi hatalmak hadseregei vereséget vereségre szenvedtek a Balkánon is, és a monarchia hadvezetősége a Száva folyó vonalába rendelte vissza az Albániában és Szerbiában harcoló csapatokat. Ugyanakkor az antant hatalmak 1918-ban a maximálisra tudták fokozni hadseregeik ütőképességét. Megteremtették haderőik egységes vezetését, növelték a létszámot (a világháború végén több mint 2 millió amerikai katona állott francia földön), fokozták a tábori tüzérség mennyiségét, emelték annak minőségét, és mind több harckocsi, valamint repülő támogatta a gyalogság harcát. A szövetségesek annyira bíztak erőforrásaikban, hogy a döntő, megsemmisítő ellentámadást csak 1919 nyarára tervezték.

Tisza István már csak akkor jelentette be a képviselőházban a háború elvesztésének tényét (október 17-én), amikor egyébként azt már mindenki felismerte.

Október 24-én s attól kezdve már olyan gyorsan perogtek az események, hogy a parancsnokságok többé nem voltak urai a helyzetnek: a hadsereg napok alatt szétesett.

Közvetlenül az olaszok nagy támadása előtt, a Stilfserjoch hágó és az Adriai-tenger között húzódó mintegy 190—200 kilométeres arcvonalon mindössze 440 osztrák—magyar zászlóalj állott 670—680 olasz—francia—angol zászlóaljjal szemben. Az arány — a zászlóaljak számszerűségét tekintve — tehát másfélszeres volt az olaszok javára. De az osztrák—magyar zászlóaljak létszáma korántsem volt teljes a háború utolsó esztendejében. Ennek következtében az élő erő aránya 6:1 volt a monarchia rovására. (2 000 000 katona 300 000-rel szemben.) S amíg az osztrák—magyar katonák harckészsége rendkívül alacsony volt, addig az olaszok, franciák és angolok harci kedve — éppen a nyugati hadszíntéren kivívott sikerek hatása alatt és a gyors győzelem reményében — megnövekedett. Jóllehet, a tüzérség számaránya 1:1 volt: 6000—6000 löveg állt mindkét fél rendelkezésére, az olaszok döntő tűzfölényt tudtak biztosítani. A monarchia hadianyaggyártása veszélyesen lecsökkent. A lőfegyvergyártás képtelen volt a fogyatékok pótolni, a lőszergyárak meg csak az általános napi szükségletet tudták fedezni. Már szeptember végén oly kevés tüzérségi lőszerrel rendelkezett a monarchia hadserege, hogy a meglévő mennyiség csak négy csatanapra volt elég.³⁵ Ezekén kívül az osztrák—magyar hadsereg tüzérsége vontató erő híján gyors manőverekre teljesen képtelen volt. Erre mondta Rubint Dezső: „térdelj, imához«-t kell vezényelni és jöjjön, aminek jönni kell” — ha bekövetkezik az olaszok nagy támadása.³⁶ Ugyanakkor az olaszok még azzal is fokozták a tűzhatást, hogy az áttörés szakaszán 4000 tábori löveget és 700 nehéz aknavetőt vonultattak fel mintegy 3000 löveggel szemben. Támadásukat repülő is támogatták.

Amitől tartottak a hadsereg vezetői — bekövetkezett. Október 24-én a kombinált antant haderő támadásba ment át az arcvonala

³⁵ Rubint: i. m. 120. old.

³⁶ Uo.

középső szakaszán. Az volt a terve, hogy a támadás fő csoportosításaival kettévágja a monarchia frontját, a tiroli hadseregcsoport hátába kerül, azokat bekerítve elfogja, s csapást mérve az Isonzó-hadseregre — szétzúzza az osztrák—magyar hadsereget. A Piave folyón először átkelt angol egységek mindjárt a támadás kezdetén sikert értek el, megvetették lábukat a folyó bal partján, s onnan még a magyar csapatokkal végrehajtott ellenlökés sem tudta őket kimozdítani. Az olaszok offenzívája másnap kiszélesedett s az osztrák—magyar egységek csak nagy üggyel-bajjal tudták megakadályozni, hogy már az első napokban fogságba ne kerüljenek.

Az olaszok támadása végleg megpecsételte az osztrák—magyar csapatok sorsát. Kezdődött azzal, hogy a tartalékban levő zászlóaljok és ezredek nem voltak hajlandók felváltani a leharcolt csapatokat és állásba menni. 25-én már 8 ezred, 26-án 2 hadosztály, 27-én 9 ezred, 28-án 22 ezred, 29-én 12 ezred és 5 zászlóalj legénysége lázadt fel. E zendülések már határozottan szervezettek voltak.

Jellemző, hogy a bosnyák 4. gyalogezred engedelmességet megtagadó legénysége ellen „felvonultatott ezredgéppuskások kijelentették, hogy nem indulnak testvéreik ellen”. Amikor a 22. székely gyalogezred egyik zászlóalja nem ment állásba, és az ezredparancsnok le akarta tartóztatni azt a két fiatal honvédet, akik a zendülést szervezték, — „azok odakiállították a [felsorakozott] zászlóalj felé: »Bajtársak, ne engedjétek!« Mint egy ember zúgott fel az egész zászlóalj: »Nem engedjük!«” József főherceg abból a célból, hogy lecsendesítse a fellázadt magyar egységeket, meg akarta látogatni a 25. gyalogezredet is. Erre azonban már nem kerülhetett sor, mert az ezred „közben elbarikádózta magát, kézigránátokkal dobálózott és a leszálló alkonyatban minden utat, amelyen valakit észrevett, géppuskatűz alatt tartott”.³⁷

Az osztrák—magyar monarchia hadserege utolsó óráit élte.

Tény, hogy a katonatömegek gondolkodásában és érzületében jelentős változások mentek végbe. Egyesek csupán az életüket akarták bebiztosítani a háború mielőbbi befejezésével, mások gazdasági megfontolásból is kívánták a békét; voltak, akik politikai fordulatot reméltek, azok azonban, akik messzebb láttak: társadalmi átalakulásról beszéltek. Egy biztos: *senki sem akart Ausztriáért harcolni!* Számtalan egységnél azt követelték a katonák, hogy szállítsák őket azonnal haza, mert csak az ország határain hajlandók állásba menni. A nemzetiségi területekről kiegészített csapatok szintén mihamarabb szülőföldjükön szerettek volna lenni.

Hogy a monarchia katonái 1918 októberében nem mindjárt a fennálló társadalmi rend ellen indultak rohamra, és fegyvereik erejével nem a proletariátust segítették hatalomra, annak az volt az oka, hogy az ehhez szükséges előfeltételek még nem értek meg, illetve hiányoztak. A magyar katonák magatartását mégis a földbirtokos-tőkés

³⁷ Szende: i. m. 35—39. old.

társadalom és politika éles bírálatának s a nemzeti függetlenségre irányuló törekvés dokumentálásának kell tekinteni.

Miközben Ausztria-Magyarország fegyveres ereje kártyavárként omlott össze a fronton, Budapesten kirobbant az „őszirózsás”, a polgári demokratikus forradalom. Ismeretes, hogy mindenfajta forradalom a fennálló rend erőszakos úton-módon való megdöntése s az új rend hatalomra juttatása. Az összecsapás mérete és hevessége attól függ, hogy a régi rend, melynek összetörése a forradalom egyik és első feladata, mekkora és milyen természetű ellenállást tud kifejteni. Ebből kifolyólag: a forradalom vezérkarának nemcsak arra kell törekednie a roham előkészítésének az időszakában, hogy tömegbefolyását kiszélesítse és megerősítse, hanem a megdöntendő rend hatalmi erőszakszerveit is meg kell nyernie a forradalom ügyének. Legkevesebb, amit e téren tennie kell: semlegesítse a fegyveres erők zömét. Mint láttuk, Magyarországon ez 1918-ban elég jól sikerült. Olyannyira, hogy még a budapesti karhatalmi alakulatokat sem tudták felhasználni az uralkodó osztályok a forradalom ellen.

1918 október végén 81 karhatalmi századot (8100 puska) és 37 géppuskás szakaszt (74 géppuska) tartottak „készenlétben” a fővárosban a forradalom vérbefojtására. A katonák hangulata azonban — a már ismertett okok következtében — rendkívül nyomott volt.

Október 25-én — szovjetorosz példára — megalakult a Katonatanács.

Már október 27-én számos terv készült a forradalom fegyveres biztosítására, de legtöbbjük magán viselte a kispolgári tendenciák legmarkánsabb bélyegét: nem számoltak az üzemi munkások felfegyverzésével és felhasználásával. Csak amikor a forradalmi baloldal befolyása alá került a Katonatanács, akkor került a forradalom katonai tervének középpontjába a munkások felfegyverzése. Október 29-én délelőtt a budapesti munkások be is hatoltak a Fegyvergyár területére, s a fegyverraktárakat rövid néhány óra alatt kiürítették. Rubint Dezső becslése szerint — nyilvánvalóan eltúlozva — kb. 200 000 felfegyverzett munkás várta a pillanatot, hogy a forradalmat győzelemre vigye.

Október 30-án azután hatalmas tüntetésben oldódott fel a munkáosztaály éveken keresztül elfojtott indulata. Budapest külvárosaiból is ezres tömegek igyekeztek az Astoria elé, ahol a Nemzeti Tanács székelt. Károlyiék azonban haboztak. De a Katonatanács felismerte a hatalom átvétele szempontjából kedvező pillanatot, és azonnal intézkedett, hogy a Keleti-pályaudvaron veszteglő alakulatok elszállítását megakadályozzák, s azok a forradalomhoz csatlakozott karhatalmi alegységekkel, valamint a felfegyverzett munkásokkal együtt megszállják a főváros fontos objektumait. A telefonközpont csakis a Katonatanács számára és, engedélyével kapcsolt. A forradalom ellen kivezényelt bosnyák katonák megtagadták a fegyverhasználatot, és visszavonultak laktanyájukba. Tisza Istvánt lelőtték. Győzött a forradalom.

Másnap, november 1-én a polgári demokratikus forradalom kormánya utasította a hadseregfőparancsnokságot, hogy a magyar csa-

patok, ott ahol éppen állnak, tegyék le a fegyvert és térjenek haza. Elrendelte továbbá még azt is, hogy fegyveresen egyetlen alakulat sem lépheti át az ország határát. Nagy kapkodás és tanácstalanság lett erre mindenfelé. Egyes magasabb parancsnokok kétségbevonták a kormányintézkedés jogosságát. De maga a hadseregfőparancsnokság sem tudta, hogy mit tegyen. Emiatt a fegyverszüneti tárgyalások csak vontatottan haladtak. November 3-án írták csak alá Páduában a fegyverszünetet, s ezzel a négy évig tartó világháború befejeződött. Azok a magyar csapatok, amelyek nem estek az ellenség fogságába, részben szervezeten, részben szétzúllva özönlöttek haza, Magyarországra.

A polgári demokratikus forradalom kormányának első katonai intézkedései (a fegyverletétel, a lefegyverzés, s a páduai fegyverszünet revíziója: a belgrádi katonai szerződés megkötése) azt a célt szolgálták, hogy dokumentálják az antimilitarista program következetességét és a kormány antantbarátságát. Továbbá azért került sor a hazatérő csapatok lefegyverzésére, mert a polgári demokratikus kormány a maga részéről befejezettek tekintette a forradalmat; tartott attól, hogy a forradalmi eszmékkel megismerkedett fegyveres katonák keveselni fogják az „öszirózsás” forradalom vívmányait, többet kívánnak annál, és továbbfejlesztik azt a szocialista proletárforradalomig. Nyilvánvalóan másképpen és egészségesebben fejlődött volna a forradalmi mozgalom, ha már 1918 októbere előtt megalakul a Kommunisták Magyarországi Pártja, hogy szervezetiesleg is egységbe tömörítse a forradalmárok legjobbjait és a forradalmi harc élére álljon.

A negyedszázados ellenforradalmi rendszer hadtörténetírása mindig azt hangoztatta, hogy a magyar katonák csak Ausztriáért nem akartak harcolni a világháború befejezésének időszakában, de Magyarorszáért kész örömet feláldozták volna életüket is. Számszerű adatokkal bizonyították, hogy Magyarország az összeomlás idején még mindig rendelkezett annyi katonával és fegyverrel, hogy az ún. „ezeréves határokat” meg tudta volna védeni. Julier — a Magyar Tanácsköztársaság dicső honvédő háborújára emlékezve — mondotta, hogy „a Károlyi-kormányzat több havi rombolása és területfeladása (tehát hadianyagvesztése is) után a bolsevik uralom 1919 márciusa után, rövid idő alatt még 6 hadosztályra és 3 dandárra tagozott 110 000 főnyi haderőt tudott összeállítani, felszerelni, új ruhába öltöztetni és erős tűzérsséggel felfegyverezni. Voltak repülőalakulásai és 30 és feles mozsarai.”³⁸ Ez mind igaz, csupán abban tévedtek mindannyian, hogy amíg a vöröskatonák értelmét látták áldozatvállalásuknak, vérük hullásának, addig a monarchia csukaszürke egyenruhájába öltöztetett magyar baka — bár nagyon sokszor vitézül harcolt az első világháborúban, hírneve bejárta az egész világot — nem volt hajlandó életét kockáztatni az önző, népelyomó földbirtokosok és tőkések érdekeiért.

³⁸ Julier F.: 1914—1918, a világháború magyar szemmel, Bp. 1933., 277. old.